

Albin Głowacki

"Działalność naukowo-oświatowa polskich jeńców wojennych w niemieckich i radzieckich obozach podczas II wojny światowej", Violetta Rezler-Wasielewska, Opole 2001 : [recenzja]

Przegląd Nauk Historycznych 2/1, 259-260

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

majowego Josepha Rothschilda⁶, głośnej książki Antony' ego Polonsky'ego, prezentującej dzieje polityczne Polski międzywojennej⁷, czy opracowania Andrzeja Misiuka, dotyczącego służb specjalnych w Dru-giej Rzeczypospolitej⁸.

Podsumowując, wypada stwierdzić, iż najnowsza biografia Bogu-sława Miedzińskiego jest książką wartościową, uzupełniającą wiedzę historyczną o jednym z czołowych polityków i publicystów Polski międzywojennej, świadcząca również dobrze o naukowej docieklivości i umiejętnościach warsztatowych jej autorki.

PRZEMYSŁAW WAINGERTNER
Uniwersytet Łódzki

Violetta Rezler-Wasielewska, *Działalność naukowo-oświatowa polskich jeńców wojennych w niemieckich i radzieckich obozach podczas II wojny światowej*, Opole 2001, ss. 264

Z kilku powodów prezentuję tę publikację z dużą satysfakcją. Jej Autorka jest pracownikiem Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. Ta zasłużona placówka statutowo zajmuje się nie tylko gromadzeniem oryginalnych zbiorów oraz działalnością oświatowo-wystawienniczą, ale też od lat prowadzi planową, efektywną działalność naukową. Przejawia się to m. in. w opracowywaniu eksponatów, owocnych kwerendach źródłowych jej pracowników w polskich i zagranicznych archiwach, organizowaniu konferencji naukowych (w kompetentnej obsadzie międzynarodowej), wydawaniu własnego rocznika i publikowaniu materiałów pokonferencyjnych, a także w zdobywaniu przez kadrę stopni naukowych. Jest przy tym ważne, że rozprawy przez nią przygotowane mieszczą się tematycznie ściśle w profilu zainteresowania Muzeum. Ma to miejsce także w przypadku recenzowanej książki. Podjęta w niej oryginalna problematyka stanowi ważny segment badań porównawczych, zainspirowanych i prowadzonych przez Muzeum, nad dziejami żołnierzy polskich w radzieckich i niemieckich obozach jenieckich.

⁶ J. Rothschild, *Piłsudski's coup d'etat*, New York-London 1966.

⁷ A. Polonsky, *Politics in Independent Poland 1921-1939. The Crisis of Constitutional Government*, Oxford 1972.

⁸ A. Misiuk, *Służby specjalne II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1998. Monografia ta, zawierająca zresztą liczne błędy (niektóre z nich dotyczą bezpośrednio Miedzińskiego i ich sprostowanie byłoby cennym wkładem badawczym autorki jego biografii), jest jedną z niewielu poświęconych m. in. problematyce wywiadu w Polsce międzywojennej.

Należy ją odczytywać także jako przejaw efektywnego nadrabiania czasu w (nie tylko polskich) badaniach nad radzieckim systemem jenieckim. Autorka, jak sama przyznaje we wstępie do książki, zna i wykorzystuje bogaty ilościowo dorobek piśmiennictwa polskiego na temat działalności kulturalno-oświatowej jeńców polskich w latach II wojny światowej. Równocześnie słusznie zauważa, że interesujący ją wątek naukowo-oświatowy stanowił dotychczas zaledwie sygnałny margines rozważań badaczy. To stanowiło uzasadnienie szerokiego podjęcia go właśnie w Jej rozprawie. Stało się to możliwe m. in. dzięki studiom źródłowym w polskich i zagranicznych archiwach oraz muzeach, a także dzięki pozyskaniu ważnego materiału ze zbiorów prywatnych.

Celem pracy było „porównanie działalności naukowo-oświatowej organizowanej w obozach polskich jeńców wojennych, które w latach II wojny światowej utworzyli obaj agresorzy” (s. 14). Uznając potrzebę ukazania także skutków tej działalności, Autorka nieco wykroczyła poza określone formalnie ramy chronologiczne i zasygnalizowała, jakie znaczenie miały zdobyte w niewoli wiedza i umiejętności w powojennym życiu jeńców.

Książka składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii, indeksów i obcojęzycznych streszczeń. Całość ma dość nietypowy układ, podyktowany przez zawartość źródeł oraz charakter i zakres opisywanych zjawisk. Oto w rozdziałach I i IV znalazła się równoległa analiza prezentowanych zagadnień, natomiast w rozdziałach II i III mamy omówienia odrębne dla każdego systemu jenieckiego. Rozwiązanie takie uznaję za uzasadnione.

Rozdział I jest poświęcony *Warunkom prowadzenia działalności naukowo-oświatowej w niewoli*. Są tu pokrótce przedstawione zarówno odpowiednie regulacje prawno-międzynarodowe, dotyczące zasad traktowania jeńców (m. in. umożliwiające organizowanie „rozrywek umysłowych i sportowych”), jak i systemy obozowe (niemiecki i radziecki) dla polskich wojskowych; psychospołeczne uwarunkowania aktywności jeńców; przede wszystkim zaś szeroko (z przywołaniem nazwisk i zwięzłą charakterystyką bardzo licznych postaci) potencjał intelektualny, w zasadniczym stopniu decydujący o podjęciu, prowadzeniu i efektach działalności oświatowo-naukowej. Okazuje się, że spośród inteligencji polskiej w niemieckich i radzieckich obozach jenieckich znalazło się aż ponad 30 tys. obrońców ojczyzny (głównie rezerwistów) – ludzi różnych zawodów oraz specjalności, w tym i przedstawicieli świata nauki. Uświadamia to zarazem, jak ogromną stratą dla okupowanego narodu było odizolowanie na czas wojny tak znacznej liczebnie jego elity.